

пропозицій, заходів, форм підтримки розвитку соціальної інфраструктури сільських територій | важлива і має розглядатися в наступних роботах.

Список використаної літератури:

1. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів / В. Василенко // Економіка України. – 2008. – № 9. – С. 4–17.
2. Грабар, А.А. Рейтинговая оценка развития социальной инфраструктуры регионов [Электронный ресурс] / А.А. Грабар. – Режим доступа: <http://uecs.mcnip.ru/modules.php?name=News&file=print&sid=136>.
3. Лісовий А. Методичні підходи до оцінювання сільської соціальної інфраструктури в Україні / А. Лісовий // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 52–59.
4. Населення. Сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року". Урядовий портал. Сайт міністерства аграрної політики та продовольства України. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=2976>
6. Савчук В. К. Теорія і практика оцінки ефективності інвестицій в Україні / В. К. Савчук // Економіка України. – 2003. – № 12. – С. 19–25.
7. Стройко Т.В. Соціальна інфраструктура села: проблеми розбудови / Т.В. Стройко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2009. – № 5(36). – С. 129–134.

Федорчук А.М. Относительно методики оценки социальной инфраструктуры аграрного сектора

В статье рассматриваются методические аспекты оценки социальной инфраструктуры аграрного сектора. Предложена усовершенствованная методика интегральной оценки степени развития социальной инфраструктуры аграрного сектора. На примере Херсонской области проведена её апробация, позволившая выявить практическую значимость применения методики в аграрном секторе экономики.

Ключевые слова: аграрный сектор, социальная инфраструктура, факторы развития, интегральная оценка, уровень жизни

Fedorchuk A.M. On methodology for assessment of the social infrastructure of the agrarian sector

The article discusses methodological aspects of assessment of social infrastructure of the agrarian sector. This technique integral assessment of the degree of development of social infrastructure of the agrarian sector. On the example of Kherson region held her approbation, allowed to reveal the practical importance of using methods in the agricultural sector.

Keywords: agrarian sector, social infrastructure, development factors, integrated assessment, quality of life

Дата надходження до редакції: 25.05.2014 р.
Рецензент: д.е.н., професор Монастирський Г.Л.

УДК 336.02:336.4:332.14

ФОНДИ РОЗВИТКУ ГРОМАД: ДОСВІД МІЖНАРОДНОГО УСПІХУ ТА МОЖЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ю. М. Петрушенко, к.е.н., доцент, Сумський державний університет

У статті проаналізовано зарубіжний досвід функціонування фондів розвитку громад з метою використання цього інструменту фінансування місцевого розвитку в Україні. Розглянуто визначення і функції фондів розвитку громад, їх структуру та джерела формування фінансових ресурсів. Проаналізовано перешкоди на шляху створення фондів розвитку громад та перспективи їх функціонування в Україні та в світі.

Ключові слова: фонд розвитку громади, місцевий розвиток, грант, ендаумент.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У різних країнах світу механізми, які використовують представники локальних спільнот для впровадження практик місцевого розвитку та добродійності, постійно трансформуються та ускладнюються. Громади створюють нові типи організаційних об'єднань, беруть активну участь в управлінні ними, поєднують та накопичують фінансові та інші ресурси. Члени локальних спі-

льнот аналізують власні потреби, підвищують рівень поінформованості про них у спільноті та модернізують програми, спрямовані на їх вирішення, формування громадських лідерів, посилення інститутів громадського суспільства.

Міжнародний досвід соціально-економічного розвитку територіальних громад свідчить про те, що однією з найбільш ефективних форм суспільної організації на локальному рівні є на сьогодні фонди

розвитку громад. Зважаючи на дефіцит коштів у бюджетах територіальних громад, використання цього інструменту фінансування місцевого розвитку є досить перспективним для України.

Аналіз основних публікацій. Фонди розвитку громад є прикладним інструментом фінансового менеджменту, який використовують міжнародні організації, що опікуються місцевим соціально-економічним розвитком. У таблиці 1 пред-

ставлені найбільш поширені визначення категорії «фонд розвитку громади», які прийняті організаціями, що займаються розвитком фондів громад (Європейська мережа фондів громад, Світовий банк та Організацією всесвітніх ініціатив з підтримки грантодавців WINGS), а також визначення, які є прийнятими на рівні урядів окремих країн.

Таблиця 1.

Визначення фондів розвитку громад (складено на основі [3])

Організація чи країна	Визначення
США	Фонд громади – це неприбуткова, автономна, нерелігійна благодійна організація, яка підтримується громадою і звільняється від сплати податків, довготерміновою метою якої є формування постійних фінансових фондів, створених окремими донорами для досягнення своїх благодійних цілей, а також для загального блага жителів визначеної географічної території, яка зазвичай не перевищує за розміром один штат
Канада	Фонд громади – це благодійна організація, що приділяє головну увагу накопиченню ендаументу, що спрямовується на розв'язання довготермінових проблем та задоволення поточних потреб громади
Австралія	Фонд громади – це незалежна, благодійна організація, яка працює на визначеній географічній території та з часом формує ендаумент за допомогою пожертв від багатьох донорів у громаді. Він надає послуги громаді та своїм донорам, виділяє гранти й відіграє роль лідера і партнера в громаді задля задоволення широкого діапазону потреб на своїй території
Європейська мережа фондів громад	Фонд громади – це місцева організація–грантодавець, яка діє на певній географічній території та надає послуги жителям громади (грантоотримувачам)
Світовий банк	Фонди громади – це місцеві організації, які мобілізують місцеві благодійні внески з метою підтримки проектів із розвитку громади шляхом надання грантів
Worldwide Initiatives for Grantmaker Support (WINGS)	Фонд громади – це незалежна, неприбуткова, благодійна організація, яка працює на певній географічній території і яка з часом за рахунок внесків багатьох місцевих донорів формує власний цільовий капітал (ендаумент)

Серед праць науковців, присвячених аналізу виникнення та функціонування фондів розвитку громад, на наш погляд, слід виокремити роботи О. Віннікова [2], В. Карпенко [5], П. Халла [15], Б. Цирюльнікова [13].

Метою статті є узагальнення зарубіжного досвіду функціонування фондів розвитку громад для використання цього інструменту фінансування місцевого розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Перший фонд розвитку місцевої спільноти (community foundation) створений у США в 1914 році [12, 10], коли в місті Клівленд місцевий банкір Фредерік Гаріс Гофф заснував першу організацію такого роду задля систематизації використання благодійних пожертв на задоволення потреб громади. Як представник банківської сфери, він зробив важливий висновок про те, що потреби жителів громади постійно змінюються, а тогочасні грантові фонди, які створювалися зі спадщини меценатів із чітко закріпленою незмінною метою, зі зміною пріоритетних проблем громади втрачали ефективність. Одночасно Ф. Г. Гофф помітив, що банківські установи та великі підприємства виділяють значну кількість дрібних грантів із власних коштів, керувати якими та відслідковувати результати яких незручно.

Тому новий тип грантових фондів потребував вбудованого механізму корекції цілей та під-

вищення ефективності управління. Такими механізмами, на думку Ф. Г. Гоффа, мали стати: представницькі органи фонду, що включали різноманітних за представництвом членів громади; постійний моніторинг та уточнення потреб членів спільноти; конкурсний відбір проектів.

На основі цих висновків Ф. Г. Гофф створив перший фонд розвитку місцевої спільноти у м. Клівленд, цільовий фонд коштів якого зараз на рахунок понад мільярд доларів [12, 12].

С того часу ця соціальна технологія отримала розповсюдження в усьому світі. На сьогодні більше тисячі фондів діють у більше ніж ста країнах і доводять ефективність та універсальність цієї форми місцевої добродійності [16].

Особливо стрімкого поширення фонди розвитку громад набули останніми десятиріччями. Так, з 2000 до 2010 року їхня кількість у світі збільшилася на 86% [16]. В Україні фонди розвитку громади почали створюватися наприкінці 90–х років XX століття [10, 7].

Тенденція поширення кількості фондів розвитку громад може пояснюватися низкою чинників, серед яких: гнучка організаційна модель та багатofункціональність; наявність міжнародних організацій та програм, які підтримують розвиток місцевих спільнот; глобальна тенденція щодо посилення інститутів громадянського суспільства [14]. Загальна передумова розвитку фондів роз-

витку громад – це перехід від сприйняття місцевої спільноти як абстрактного «муніципального утворення» до більш системного розуміння місцевої громади, яка має приховані ресурси та поєднує мешканців, що мають мету покращити середовище свого проживання.

Як і будь-яка форма місцевої доброчинності, фонди розвитку місцевих громад створюють механізми взаємодопомоги у громаді, використовуючи наявні умови. Альтруїстична схильність допомагати один одному, згідно з низкою досліджень поведінкової економіки, відноситься до природних схильностей, що спостерігаються в усіх культурах. Проте організаційні форми, що спираються на таку схильність в різних культурах відрізняються.

Поступово практика використання фондів розвитку локальних спільнот відходить від традицій розвинених країн Західної Європи та Північної Америки орієнтуватися на вимоги донорів і зазнає впливу традицій країн, що розвиваються [15]. Місцева самоорганізація та благочинність стають набагато гнучкішими. Найбільш інноваційні практики формулюються та проходять апробацію в країнах Азії, Африки, Латинської Америки. Фонди розвитку громад у цих країнах вирішують питання не притаманні розвиненим країнам і не є апологетами раніше сформованих конкретних концепцій самоорганізації місцевих спільнот [12, 13].

Поширення фондів розвитку громад як в Україні, так і у всьому світі призвело до необхідності виділення чітких ознак такої форми доброчинності. Причинами для цього стали популярність моделі фонду розвитку громади та її відмежування від суміжних практик локальної доброчинності. Оскільки ознаки фонду не є уніфікованими, а тісно пов'язані із вимогами законодавства, стану розвитку громадської активності та усталених практик благочинності, укажемо лише базові характеристики фонду громади, наявність яких є обов'язковою і які відображаються у більшості визначень.

У визначеннях фонду розвитку громад, наведених у таблиці 1 є спільні елементи, що характеризують обов'язкові ознаки фондів громад. Розглянемо найбільш вагомі з них.

Перша ознака – зв'язок фонду з конкретною географічною територією. Це положення означає, що всі програми, підтримані фондом, здійснюються в межах територіального утворення (мікрорайону, міста, району чи області). При цьому термін «громада» розуміється в сенсі спільноти, що сформована за географічним критерієм, а не релігійною, політичною, культурною, чи будь-якою іншою ознакою [12, 18].

Друга ознака – наявність ендаументу (фонду цільового капіталу). Відповідно важливою метою фонду є формування, накопичення та розвиток активів, які можна використати для задоволення

потреб громади. Ендаумент формується із отриманих фінансових або інших матеріальних ресурсів, переданих фонду розвитку громади за умови, що ці ресурси безпосередньо не витрачаються протягом визначеного періоду (або взагалі ніколи) [4]. Це робиться для того, щоб ресурси фонду використовувалися протягом тривалого періоду, а не витрачалися одноразово. Ресурси ендаументу зазвичай є внесками локальних підприємців, приватних осіб, владних інститутів або, в окремих випадках, формуються самими фондами, якщо ті займаються підприємництвом. При цьому формування ендаументу є тривалим процесом, який відбувається у тісному зв'язку із розвитком фонду.

Третя ознака – перерозподіл фінансових ресурсів за грантовою процедурою. Фонди розвитку місцевих громад докладають багато зусиль для заохочення інших контрагентів до активних дій. У більшості визначень підкреслюється, що досягнення цілей фонду в основному відбувається не через реалізацію його власних операційних програм, а шляхом надання грантів громадським організаціям, ініціативним групам або окремим особам на втілення проектів, що попередньо пройшли конкурсний відбір [1, 10]. Також у частині визначень зазначається, що однією з форм діяльності фондів може бути надання безпосереднє або за допомогою сторонніх організацій послуг бізнес-структурам: адміністрування благодійних програм, розробка стратегії благодійності, розвиток соціального партнерства та поширення інформації про благодійні програми [10, 15].

Четвертою загальною ознакою фонду є те, що обов'язковим результатом його діяльності є сприяння вирішенню місцевих проблем. Більшість визначень вказують на те, що всі аспекти основної діяльності фонду (співпраця із представниками влади, бізнесу та громади, моніторинг проблем спільноти, підготовка персоналу, формування цільового капіталу та надання грантів) спрямовані на укріплення громади й задоволення потреб її представників [1, 6].

Таким чином, фонди розвитку громад – це неурядові благодійні організації, що діють на певній території та оперують цільовим капіталом. Формами їхньої діяльності є надання грантів грантоотримувачам та послуг своїм донорам, а основними результатами діяльності – вирішення соціально важливих місцевих проблем та підвищення якості життя.

Основні функції фонду розвитку громад можна поділити за такими напрямками: формування фондів та подальше надання грантів, розвиток філантропії та благодійності, лідерство у місцевій доброчинності [1, 9]. Розглянемо їх детальніше:

1. Залучення коштів представників спільноти та налагодження процедури надання грантів ініціативним групам та представникам спільноти є найважливішими операційними напрямками дія-

льності фонду розвитку громад. Налагодженість цих двох процесів забезпечує можливості фонду щодо роботи з визначення найбільш актуальних проблем спільноти та їх подальшому вирішенню. Актив фонду – шляхом опитування громади та рішеннями винесеними у складі експертних органів фонду – визначає пріоритетні соціальні питання та грантоотримувачів.

2. Фонди розвитку громад є організаціями, що ініціюють розвиток широкого спектру практик благодійності та філантропії на місцевому рівні. Фонди розвитку громад працюють над залученням широкого загалу мешканців громади до масштабної благодійної активності та залучення ресурсів членів громади. Володіючи актуальною інформацією щодо потреб членів спільноти, фонди не лише працюють із грантоотримувачами, а й формують потенційних донорів і заохочують їх виділяти кошти на проекти, що потрібні громаді.

3. Фонди громад є суспільними утвореннями із лідерськими характеристиками. Систематична активність в обраних напрямках, простежуванні результатів проектів, прозорість та підзвітність перед представниками громади надають фондам розвитку громад лідерські повноваження. Це призводить до того, що такі організації є повноцінними учасниками суспільного діалогу із органами місцевої влади та самоврядування.

Фонд розвитку громади створюється як громадська організація і може містити різні підрозділи [12, 21]. Охарактеризуємо органи, що можуть входити до оформленої організаційної структури фонду.

Рада засновників – вищий керівний орган фонду розвитку громади, який володіє правом прийняття та схвалення рішень, що пов'язані із довгостроковими планами функціонування організації. До його складу зазвичай входить по одному представнику від кожної організації чи особи, які є засновниками. Рада засновників діє у координації із іншим органом – опікунською радою, якій передає частину повноважень. Набір повноважень відбувається емпіричним шляхом і може різнитися.

Опікунська рада – стратегічний виконавчий орган фонду розвитку громади. Її основними функціями є нагляд за діяльністю фонду, дотриманням законодавчих вимог, доцільністю та ефективністю використання коштів ендаументу організації, а також розробка та представлення раді засновників довгострокових стратегічних програм розвитку фонду. Окрім функціональних розходжень, опікунська рада відрізняється від ради засновників тим, що її збори відбуваються набагато частіше, а це означає, що члени опікунської ради мають приділяти набагато більше уваги питанням розвитку організації. Це необхідно брати до уваги, оскільки до складу опікунської ради зазвичай запрошуються керівники органів влади, бізнес-структур та впливових місцевих громадсь-

ких організацій, що мають інші обов'язки.

Правління фонду є постійно діючим виконавчим органом, основною функцією якого є виділення коштів на втілення програм організації та реалізацію грантових проектів. Іншими функціями правління фонду є: затвердження плану адміністративних витрат організації, регулярна підготовка звітності, формування низової структури підрозділів фонду, визначення їхніх функцій та кадрового складу. До складу правління може входити широке коло осіб, зокрема представники організації–засновників, благодійників, органів місцевої влади, громадські експерти.

Іншими підрозділами фонду розвитку громад є контрольна–ревізійна комісія, а також (у випадку великих масштабів та розгалуженої діяльності фонду) профільні комітети, які працюють за напрямами, що зазвичай визначаються використовуваними інструментами фонду. Оскільки інструменти фондів розвитку громад є достатньо різноманітними, варто відмітити лише найбільш поширені з них [10, 17; 12, 13–14]:

1. Загальний грантовий фонд, який формується з великої кількості внесків із приватних, підприємницьких та бюджетних джерел. Кошти загального грантового фонду використовуються для підтримки широкого набору суспільно значущих інноваційних та пріоритетних проектів місцевих громадських організацій. Загальний фонд формує внески різного розміру в єдиний пул, що дозволяє потім розподіляти кошти за обраними напрямами.

2. Тематичні грантові фонди, які формуються фондом розвитку громади для вирішення обраної задачі. Зазвичай це культурні локальні заходи або нагальні для місцевої спільноти проблеми екології чи благоустрою. Особливістю таких проектів є обізнаність про них громадян та їхня повторюваність.

3. Іменні фонди приватних благодійників або корпорацій. Ці фонди можуть створюватися для формування іміджу підприємства або увіковічення благодійника чи родини.

4. Стипендіальні програми або програми оплати навчання для студентів навчальних закладів. Донорами таких програм є підприємства, які відчувають нестачу кваліфікованих кадрів за окремими спеціальностями.

5. Програми пожертв, що збираються за допомоги підприємств. По–перше, пожертви можуть збиратися серед споживачів продукції місцевих підприємств, які поінформовані про те, що прибуток від продажів продукції (або його частина) буде спрямований на благодійність. По–друге, внески можуть збиратися серед співробітників підприємств, які перераховують частину зарплати на реалізацію програм, обраних самими працівниками. Кошти в таких випадках збираються для визначених громадських некомерційних установ, що надають соціальні послуги або допомагають

певним соціальним категоріям громади. Фонд розвитку громади в обох випадках виконує обмежені посередницькі функції, які включають адміністрування коштів, моніторинг ефективності їх використання, збір даних та підготовку звіту.

Точна структура підрозділів визначається у процесі утворення фонду й містить декілька стадій [13].

На першій стадії – формується ініціативна група зацікавлених осіб, основною задачею якої є розуміння концепції фонду та її пропагування серед представників бізнесу, влади та громадських активістів. На цій стадії відбуваються зустрічі із представниками вже існуючих фондів, а також у ході консультацій уточнюються пропозиції щодо структури фонду та напрямів діяльності.

Друга стадія включає розроблення статуту фонду й залучення місцевих організацій, що стануть засновниками фонду. У якості таких організацій доцільно залучати бізнес-асоціації, комерційні підприємства та найбільш досвідчені некомерційні організації. Засновниками не можуть виступати державні органи влади.

Пізніше під час реєстрації із представників організацій-засновників формується рада засновників, а також органи управління фонду – опікунська рада і правління фонду. До двох останніх органів можуть входити представники місцевої влади та громади, які при цьому не є засновниками фонду.

На третій стадії визначаються пріоритетні проблеми місцевої території. Для цього проводиться дослідження, які точно визначають потреби громади, що дозволяє зробити напрями діяльності фонду зрозумілими населенню та полегшити отримання коштів місцевих донорів.

Четверта стадія передбачає налагодження конкурсних процедур виділення грантів. На обрані цілі залучаються кошти з різних джерел, а потім проводиться відкритий конкурс проектів. Прозора конкурсна процедура та висвітлення у засобах масової інформації дозволяє формувати позитивний імідж у громаді, отримати довіру донорів та підвищити конкуренцію серед проектів на отримання грантів.

Останньою п'ятою стадією запуску фонду є створення звіту, який публічно представляється усім зацікавленим сторонам та широкому загалу.

Варто зауважити, що в ході проходження таких стадій фонди стикаються із низкою специфічних перешкод.

По-перше, складнощі виникають на етапі створення структури фонду й набору персоналу. Необхідно ретельно провести початкові переговори із можливими контриб'юторами фонду та провести дослідження щодо ситуації в локальній спільноті, щоб у подальшому не відчувати протидії та незацікавленості. Оскільки фонд розвитку громади створюється із довгостроковою метою, необхідно приділити увагу працівникам, що пред-

ставляють його та виконують відповідні функції. У якості адміністраторів при нагоді запрошують керівників, які мають досвід управління в некомерційних організаціях або керівників із бізнес-структур чи владних установ. Щодо співробітників фонду – оскільки в багатьох регіонах немає достатньої кількості працівників, які мають досвід розробки, відбору, контролю грантових проектів, існує практика найму зацікавлених осіб, які в подальшому проходять спеціалізоване навчання [13].

По-друге, перешкодою, яку мають здолати усі новоутворені фонди місцевого розвитку, є залучення коштів на перші конкурси грантів та початкове адміністрування діяльності.

По-третє, фонд, починаючи із початкового етапу свого функціонування, має уникати стороннього впливу та контролю з боку влади чи бізнес-структур, що надавали підтримку при створенні фонду, оскільки від цього залежить нейтральна позиція фонду в регіоні, незаангажованість конкурсних рішень та подальша незалежність.

Суттєвими перешкодами для стабільної діяльності фондів розвитку громад, особливо на початковій стадії їхнього існування, є несформована культура благочинності та місцевої самоорганізації, а також низький рівень довіри громадян до некомерційних організацій. Наслідками цього є те, що в країнах СНД частка приватних фінансових внесків складає менше 10% [6]. Додатково підтримувати довіру до фондів громад можуть засоби масової інформації шляхом надання правдивої інформації про їхню діяльність.

Наприклад громадські організації у Польщі, які можуть отримати від населення 1% податку на доходи фізичних осіб, почали створювати при собі різні види засоби масової інформації, щоб популяризувати свою діяльність. Громадські організації, пов'язані з засобами масової інформації, отримують більші кошти. Це також збільшує прозорість у діяльності громадських організацій.

Держава у свою чергу може стимулювати розвиток культури благочинності шляхом встановлення норм, що підтримуватимуть благодійність та фінансування проектів місцевого розвитку у вигляді податкових та інших преференцій.

У тій же Польщі, сама податкова служба рекламує можливість громадян взяти участь у витрачанні своїх податків. Оскільки, щоб скористатися цією можливістю, необхідно заповнити податкову декларацію, де зі списку вибрати відповідну громадську організацію. Це збільшує кількість осіб, що заповнюють декларації, оскільки обов'язково мають робити це тільки особи, що мають владні повноваження.

Фонди розвитку громад, що включають в керівні підрозділи представників усіх провідних секторів суспільства, здатні забезпечити об'єднання суспільних і трудових ресурсів членів громади та волонтерів, адміністративних ресурсів органів

влади та бізнес-структур, фінансових ресурсів донорів. Проте найбільш типовим та надійним джерелом коштів для реалізації проектів фонду розвитку громади є ендаумент, під яким розуміється сформований недоторканий фонд коштів, що наданий фонду громади її донорами або накопичений фондом в процесі його діяльності. Ендаумент сам по собі не витрачається, а лише інвестується з метою отримання доходу, який у свою чергу використовується для забезпечення статутної діяльності фонду [4].

Варто відмітити, що термін «ендаумент» присутній у Податковому кодексі України (стаття 170.7.5, Податковий кодекс України, 2011) і означає «суму коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендаументу». Ендаумент може бути неоднорідним за структурою та складатися з грошових коштів, розміщених на рахунках у фінансових установах, цінних паперів, нерухомих активів тощо. Зважаючи на структуру ендаументу, дохід від нього може бути отриманий у вигляді процентів, дивідендів, орендної плати тощо [2].

Наявність ендаументу забезпечує гарантовані фінансові доходи фонду розвитку громади і визначає його фінансову стійкість та незалежність. В Україні, ендаументи зазвичай набувають форми депозитних рахунків у іноземній валюті, оскільки це є найменш ризикованим та відносно надійним способом отримання прибутку на капітал. Хоча у вітчизняних умовах сформувати недоторканий цільовий фонд коштів не просто, однак організації, які планують забезпечити сталість свого існування та розвитку, мають його поступово формувати. Проте зазвичай фонди розвитку громади стикаються з тривалою проблемою формування ендаументу. Для того, щоб доходи від накопиченого ендаументу покривали щорічні витрати фонду розвитку громади, його сума має дорівнювати щонайменше декільком десяткам тисяч доларів США. Накопичення фонду коштів такого розміру в Україні потребує тривалого періоду часу [9].

Джерела формування ендаументу фондів розвитку громад є достатньо розгалуженими, а їхня диверсифікація є постійною задачею фонду. Якщо в Європі діяльність фондів значним чином залежить від підтримки бізнес-структур, то в Північній Америці вагомим джерелом фінансування є кошти приватних осіб [8].

Щодо України, то за даними дослідження В. Карпенко [5] вітчизняні фонди розвитку громад станом на 2008 рік залучали кошти з таких джерел: 81,5% фондів – внески приватних осіб, 72,7% фондів – внески комерційних установ; 45,5% фондів – грантові кошти міжнародних організацій; 18,2% фондів – гранти місцевих органі-

зацій та місцевого бюджету.

Щодо спектру джерел формування фонду коштів варто звернутися до дослідження [6], результати якого вказують, що керівництво фондів розвитку громад серед найбільш ефективних способів формування ендаументу в Україні відзначають такі: 1) отримання грантів міжнародних організацій (85% респондентів); 2) кошти вітчизняних фондів або організацій (68% респондентів); 3) державні гранти (33% респондентів). Такі результати опитування вказують не лише на пріоритети фондів, а й на фінансові можливості донорів та зрозумілість і прозорість процедур виділення коштів.

Також серед поширених, але менш ефективних способів залучення коштів у цьому дослідженні вказувалися такі традиційні методи фандрайзингу, як: листи-звернення, особисті зустрічі та переговори, дзвінки до спонсорів, скриньки для пожертв, проведення благодійних аукціонів, культурних заходів тощо. Ще однією особливістю формування ендаументу у вищезгаданому дослідженні є слабке використання в Україні таких видів самостійної бізнес-активності фондів розвитку громад, як власні комерційні чи соціальні підприємства та розповсюдження власних періодичних видань.

Висновки. Наявні світові тенденції поширення фондів розвитку громад дозволяють стверджувати, що протягом останніх десятиліть вони стали не просто обов'язковим елементом громадської активності в багатьох країнах світу, а й фактором, що чинить вплив на формування глобального громадського суспільства.

Цей висновок може сприйматися як перебільшення, зважаючи на те, що фонди є локальними організаціями, які поєднують місцевих активістів і організації та вирішують завдання в межах чітко визначеної території. Проте враховуючи зростання кількості фондів розвитку громад, їх розповсюдження у світі та взаємозв'язки, фонди розвитку громад стають організаціями, що дозволяють локально вирішувати єдині глобальні проблеми та розповсюджувати набутий у різних частинах світу досвід. Фонди об'єднують свою діяльність, щоб спільно знайти вирішення локальних чи глобальних проблем.

«Думай глобально – дій локально» – девіз Римського клубу, незалежної експертної групи для оцінки довгострокових наслідків існуючих проблем та перспектив розвитку людства. Фонди розвитку громад реалізують цей девіз в своїй практичній діяльності.

Підтвердженням цього є випадки, коли донори ініціюють фінансування локальних проектів, які є частинами міжнародних програм, або долучаються до реалізації проектів у інших країнах світу. Ці практики спостерігаються під час проведення компаній, спрямованих на вирішення глобальних проблем, таких як боротьба із бідніс-

тю, наслідками екологічних чи природних катастроф.

Тобто на даний момент фонди розвитку громад із розрізнених організацій, що займалися місцевою філантропією, перетворилися на потужну світову мережу, що створює інфраструктуру добродійності, яка заснована на використанні горизонтальних зв'язків між локальними спільнотами різних країн та культур.

Список використаної літератури:

1. Базові ознаки фонду громад в Україні // Під ред. В. Шейгуса. – К. : ІСАР "ЄДНАННЯ", 2013. – 24 с.
2. Вінніков О. Правові аспекти створення і діяльності фондів громад в Україні / О. Вінніков. – Школа фондів громад – 2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ufb.org.ua/uploads/new_brochure_small.pdf.
3. Гулевська–Черниш А. Сучасні підходи до визначення фонду громади / А. Гулевська–Черниш // Вісник фондів громад України. – 2010. – Випуск 1. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ngo.zp.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=614&Itemid=58.
4. Єльчева Л. О. Посібник з розвитку громад: Практичний порадник для небайдужих : навч. посібник / Л. О. Єльчева, І. М. Ібрагімова та ін. – К. : Вид-во «ЛАТ & К», 2007. – 458 с.
5. Карпенко В. Впровадження концепції демократичного врядування на рівні сільських територіальних громад: модель фонду розвитку громади / В. Карпенко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ при Президентіві України. – Одеса : ОРІДУ НАДУ при Президентіві України. – 2009. – Вип. 1(35). – С. 149–153.
6. Климова Н. Статистичний зріз сучасного стану фондів громад України / Н. Климова // Вісник Фондів громад. – 2010. – № 2. – С. 30–42.
7. Партнерство фондів місцевих громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.p-cf.org/index.php?a=show&idlink=134>. – Назва з екрану.
8. Программа развития фондов местных сообществ [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://www.sam-online.ru/programs/fms>. – Назва з екрану.
9. Соф'янци Н. Фонди розвитку громад: українські перспективи / Н. Соф'янци, О. Вінніков // Інформ.–аналіт. журн. «Вісник» / засн. Регіональний фонд громадських ініціатив; голов. ред. І. Вашук. – вересень, 2004 р. – С. 16–19.
10. Фонд громади: нові можливості для бізнесу. Брошура для компаній та приватних підприємців / Автори: О. Вінніков, А. Гулевська–Черниш, Д. Непочатова, Л. Паливода, В. Шейгус; за заг. ред. Л. Паливоди – К. : Книга плюс, 2010. – 24 с.
11. Фонди громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufb.org.ua/sekto-blagodijnosti/blagodijnist-v-gromadi/instrumenti-blagodijnosti-u-gromadi/fondi-gromad.htm>. – Назва з екрану.
12. Фонды местных сообществ: Эффективная благотворительность. Опыт развития фондов местных сообществ в России // Под ред. О. В. Сестренского (Авторы: В. Ю. Самородов, С. Б. Никифорова, Ю. Ю. Ходорова). – М. : Российское представительство Charities Aid Foundation, 2005. – 140 с.
13. Цирульников Б. А. Фонд местных сообществ – проверенный временем эффективный механизм решения социальных проблем на уровне сообществ / Б. А. Цирульников // Лоббист. – 2008. – №6. – С. 71–78.
14. Allison D. Much More Than Bricks and Mortar / D. Allison // Foundation News. – 1987. – № 28. – P. 57–59.
15. Hall P. D. The community foundation in America, 1914–1987 / P. D. Hall // Philanthropic giving: Studies in varieties and goals. – New York: Oxford University Press, 1989. – P. 180–199.
16. The 2010 Global Status Report on Community Foundations, підготовлений Worldwide Initiatives for Grant-maker Support (WINGS) [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://wings-community-foundation-report.com/gsr_2010/gsr_home/home.cfm.

Петрушенко Ю.Н. Фонды развития общин: опыт международного успеха и возможности функционирования в Украине

В статье проанализирован зарубежный опыт функционирования фондов развития сообществ с целью использования этого инструмента финансирования местного развития в Украине. Рассмотрены определения и функции фондов развития местных сообществ, их структура и источники формирования финансовых ресурсов. Проанализированы препятствия на пути создания фондов развития местных сообществ и перспективы их функционирования в Украине и в мире.

Ключевые слова: фонд развития сообщества, местное развитие, грант, эндаумент.

Petrushenko Y.M. Development fund: experience international success and possibilities of operation in Ukraine

Foreign experience of the functioning of community development funds (with the aim to use this tool to finance local development in Ukraine) was analyzed in the article. Definition and functions of community development funds, their structure and sources of financial resources' formation were studied. Obstacles on the way to creation of community development funds, and perspectives of their functioning in Ukraine and throughout the world were analyzed.

Keywords: community foundation, local development, grant, endowment.

Дата надходження до редакції: 24.05.2014 р.

Рецензент: к.е.н., доцент Данько Ю.І.